

KAMUSAL İRADE OLUŞUMU
BAĞLAMINDA BASIN VE
İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ
TÜRKİYE’DE YAYIN YASAKLARININ
HUKUKİ TEMELLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Doç. Dr. Fatih KESKİN**

Ayça Sümeyra ORUÇ***

Makalenin Geldiği Tarih: 22.04.2016 **Kabul Tarihi:** 08.06.2016

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

** Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi.

*** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrencisi.

ÖZ

Düşünce ve ifade özgürlüğü demokratik toplum düzeninin ve hukuk devletinin yaşamsal önemde kavramlarından. İletişimsel haklarla pekiştirilen bu özgürlük, farklı kanaatlerin çekiştiği, düşüncelerin argümentsal bir rekabete girdiği, lehte ve karşıt argümanların serbestçe çarpışabildiği bir kamusal kavrayışının gelişmesinin de temelini hazırlamıştır. Bu temel toplumsal yapının düzeltililebileceği ve iyileştirilebileceği yönündeki umudu beslemektedir. Bununla birlikte günümüz modern demokrasilerinde basın ve iletişim özgürlüğüne yönelik çeşitli müdahaleler saptanmaktadır. Anayasaya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddelerine, Basın Kanunu, yerleşik içtihatlarla rağmen iletişimsel haklar üzerindeki baskı ve denetleme çabaları sürmekte, özellikle sosyal medyanın yaygınlaşması ile birlikte daha da artmaktadır. Özgürlükçü-demokratik bir devlet düzeninin ve rasyonel kamusal alanın kuruluşu için iletişimin önemine ve anlamına vurgu yapan bu çalışma, ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat ve mahkeme kararları çerçevesinde Türkiye'de yayın yasaklarını incelemekte, bu yasakların hukuksal dayanaklarını sorgulamakta ve demokrasi kavrayışı açısından değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basın özgürlüğü, İletişim özgürlüğü, Kanaat ve İrade oluşumu, Demokrasi, Yeni Medya, Yayın yasakları.

FREEDOM OF PRESS AND COMMUNICATION WITH
REGARDS TO PUBLIC OPINION FORMATION

AN ASSESSMENT OF THE LEGAL BASES OF
BROADCAST BANS IN TURKEY

ABSTRACT

Freedom of thought and expression is a fundamental aspect of democratic social orders and rule of law countries. This freedom which is reinforced by communicative rights; prepared the ground for the development of the comprehension of a public, where different opinions debate, where thoughts compete argumentally and where favorable and opposite arguments can clash freely. This ground, feeds the hope for the social structure could be rehabilitated and enhanced. Besides, in today’s modern democracies, various interventions are determined through the freedom of media and communication. Pressures and supervision efforts continue on communicative rights although the Constitution, related articles of the European Convention of Human Rights, Press Law, settled case-law, especially with the spread of social media, increases. This work which emphasis on importance and meaning of communication for establishment of Liberal-democratic state order and rational public sphere, investigates broadcast bans in Turkey with regards to the national codes, international conventions and settled case-law, also questions legal bases of bans and evaluates in terms of conception of democracy.

Keywords: Freedom of Press, Freedom of Communication, Formation of Opinion and Volition, Democracy, New Media, Broadcast Bans.

GİRİŞ

Kamusal tartışmalara katılanların kanaatlerinin ve görüşlerinin biçimlenmesinin temeli olarak iletişim, günümüzde siyasal olanın dolayısıyla demokrasinin ana unsuru olarak kabul edilmektedir. Siyasallık, insanların diyalog aracılığıyla ortak hedefler ve ortak eylemler hakkında iletişim kurabilmeleriyle oluşurken, ortaya çıkan kamuoyu içeriklerin, görüşlerin yani kanaatlerin iletişimsel ağı, temaların süzgeçten geçirilerek, sentezlenerek kamusal kanaatlere dönüştürüldüğü yer olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede iletişim, iletişimsel yapılar, toplum ve devlet açısından yaşamsal unsurlar haline gelmektedir. Nitekim Jürgen Habermas derin ideolojik çelişkilerin ötesinde demokratik karar alma süreçlerinin meşrulaştırılmasının, tüm yurttaşları ikna edici bağlayıcı güç olarak kalabilmesinin koşulunu iki etkenin birleştirilmesine bağlarken; eşit haklara sahip tüm yurttaşların katılımını, az ya da çok söylemsel biçimde gerçekleştirilen kanaat tartışmalarının varlığını daima iletişimle bağdaşık halde ele almıştır^[1].

Yurttaşların kanaat ve irade oluşturmalarında uyarıcı ve aynı zamanda yönlendirici güç olarak iletişim, bugün çoğunlukla medya aracılığıyla gerçekleşmektedir. Toplantılar, gazeteler ya da basın bildirimleri gibi geleneksel iletişim biçimlerine yakın zamanda bir dizi dijital araçlar eklenmiştir. Bu araçlara, sağladığı ortamlara ve mecralara ise “yeni medya” denilmektedir. Yeni medya sayesinde bir yanda siyasetin alanının açılabilceği, demokratik süreçlerin hakikate ve uzlaşya yönelebileceği, adalet ve eşitlik içinde geçerli argümanların bir hukuk devletinde mantıklı sonuçlara götürebileceği gibi olumlu; diğer tarafta da siyasal kurumların ve siyasal örgütlenmiş insanların yeni meydan okumalar karşısında kalabileceği, teknik algısının yaygınlaşıp eğlence unsurunun öne çıkartılabileceği, özellikle otoriter rejimlerde siyasal denetim ve gözetim amacıyla kullanılabilceği gibi olumsuz savlar üretilmiştir.

Genellikle medya ve demokrasi kavramları içerisinde ele alınan bu konu düşünce, ifade ve basın özgürlükleri ya da güncel sözcüklerle iletişim özgürlüğü ile temellendirilen bir hukuksal kavrayış üzerinden tartışılmaktadır. Bu tartışma liberal kamusalığın meydana gelişinin hukuksal boyutunu liberal anayasal devlet ve onun temel haklar güvencesiyle ilişkilendirmekte ve özgürlükleri yalnızca klasik bireyin devlet karşısındaki korunma hakları çerçevesine değil, “kamusal ifade özgürlüğü” (özgür-demokratik devlet düzeninin inşa edici özelliği) anlamında ek bir işlevsel bağlama daha yerleştirmektedir. Dolayısıyla en belirgin bir biçimde Habermas’ın vurguladığı üzere iletişim koşulları daha başından itibaren kurumsallaşmış hukuksal süreçlerle, insan haklarının özü

[1] HABERMAS, Jürgen, Kein Demokratie kann sich das leisten, Süddeutsche Zeitung, 16.5.2007.

de her türden iletişimsel kanaat ve ifade oluşumunun hukuksal koşullarının güvence altına alınmasıyla ilgilidir^[2].

Böyle bir kavrayış farklı iletişimsel eylemlere ve stratejilere sahip aktörlerin toplumsal düzenin kabulünü sağlamak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetleri, müdahaleleri ve meşrulaştırma çabalarını günümüzün en önemli sorunu saymaktadır. Dahası bu ve benzeri sorunların “güvenlik devletine” veya “otoriter devletçiliğe” yol açabileceği endişesi de gündeme getirilmiştir^[3]. Yine bu bağlamda hukukun ideal ve norm boyutu dışında kalan ikinci özelliğine yani baskı ve yaptırım aracı olarak kullanılma potansiyeline de dikkat çekilmiştir^[4]. Bu saptamalar hukuk aracılığıyla özellikle basın ve iletişim özgürlüğüne yönelik müdahalelerin, nihayetinde devletin eylemlerine olumlu yansiyabilecek demokratik irade oluşumu olarak kanaatler arası mücadeleyi engelleyebileceği kaygısından türetilmiştir. Habermas’ın altını çizdiği üzere bizzat siyasal aktörlerin etkisiyle hukukun kullanılarak iletişimin sınırlanması ve denetim altına alınması hiyerarşik demokratik modeli güçlendirmekte, bu da iletişimsel yurttaşlığın yerini ancak seçimlerde düşüncesini ifade edebilen edilgen yurttaşlığın almasına yol açmaktadır. Bir başka ifadeyle bu modelde demokrasi iktidarın meşrulaştırılmasına hizmet etmekte, toplumsal yaşam biçiminden çok devlet merkezli bir modele dönüşmektedir^[5].

Hukuk aracılığıyla iletişimsel süreçlere müdahaleler çoğunlukla belirli meselelere dair içeriklerin ve konumlanmaların şekillendiği kamusalın oluşumunu engellemek, iletişimsel akışları süzmek ve sentezlemek, konuya özgü kamusal kanaatleri sınırlamak amacını gütmektedir. Dolayısıyla *doğruluğun ve hakikatin* dolaşım alanının, kamusal forumların etkileme potansiyelinin daraltılmasına yol açmaktadır. Devamında siyasal kamu, toplumun bütününe ilgilendiren meseleleri algılama ve sorunsallaştırma işlevini ancak potansiyel tarafların katılımı ve eksiksiz enformasyonu aracılığıyla yerine getirebileceğinden, bu tarz müdahaleler tarafların birbirine yaşamsal deneyimlerini aktarma olanaklarını da elinden almaktadır. Oysa bu türden özgürlükler siyasal sistemlerin çekirdeğini belirleyen unsurların başında gelmekte, devletin toplumsal duyarlılığının bir göstergesi olarak alınmaktadır. Bernhard Peters’in de belirttiği gibi kamusalılık

-
- [2] ELSNER, Lukas, Die Wurzeln der Rechtsphilosophie von Jürgen Habermas. Faktizität und Geltung als Abschluss einer kritischen Gesellschaftstheorie, Helikon. A Multidisciplinary Online Journal, 3, 2014.
- [3] HIRSCH, Joachim, Der Sicherheitsstaat, Frankfurt/M, 1980. POULANTZAS, Nicos, Staatstheorie, Hamburg, 2002.
- [4] DEMIROVIC, Alex , Multiple Krise, Autoritäre Demokratie und Radikaldemokratische Erneuerung, PROKLA, Verlag Westfälisches Dampfboot, 171/43, 2013.
- [5] HABERMAS, Jürgen, Faktizität und Geltung, Frankfurt/M, 1992.

ancak iletişimsel eylemler aracılığıyla yeniden üretilebilmekte, iletişim toplumsal alanı yaratmaktadır^[6]. Siyasal aktörlerin görevi bu alanın işleyişini güvence altına almak ve bütün taraflara açmaktır. Bu da aslında anlaşılır bir şeydir, çünkü birçok ölçüt arasında “bu alanın anayasal kavranışı toplumsal yapıya dair ilk izlenimi vermektedir”^[7].

İletişimsel temel hakların kamusal alandaki farklı görüşlerin mücadelesini olanaklı kıldığından, bunun da karşılıklı denetim ve eleştiri için vazgeçilemez olduğundan hareketle bu çalışma; (a) kamusalın en başta kanaatlerin oluştuğu iletişimsel ağların işlerliğini gerektirdiğini, (b) iletişim özgürlüğünün bir yanda önemli bir insan hakkı olarak görülmesi diğer yanda özgürlükçü-demokratik devlet düzeninin kurucu unsuru haline gelmesiyle birlikte edindiği kamusal-demokratik bağlamın çeşitli sınırlamalara konu olduğunu, (c) modern demokrasilerin en başta güç/iktidar sahiplerine temelinde özgürlüklerin korunması, olası sınırlamaların yerleşik içtihatlarla ve sözleşmelere uygun ölçütlerde yapılması türünden görev ve sorumluluklar yüklediğini varsaymaktadır. Bu varsayımlardan hareketle çalışmanın temel iddiası, Türkiye’de basın ve iletişim özgürlüğüne yönelik son dönemde getirilen sınırlamaların önemli bir kısmının yasal mevzuatın çerçevesinin belirsiz olmasından kaynaklandığı, uygulamada bu belirsiz sınırların hukuksal güvenceyi yok sayarak ve siyasal aktörlerin beklentilerine yanıt verecek şekilde ele alınmasına yol açtığı, bunun da modern demokrasilerin çoğulculuk ve eleştirelilik özelliğini zedelediğidir. Bu doğrultuda çalışma önce düşünce, ifade ve basın özgürlükleri tanımlamakta, iletişim özgürlüğüne geçişin gerekçeleri ve modern demokrasiler açısından anlamı üzerinde durmaktadır. Devamında anayasanın ifade ve basın özgürlüklerini kural, bu özgürlüklerin sınırlanmasını ise istisna kabul etmesine dayanarak son dönemlerde toplumsal olaylarla birlikte uygulamaya konulan yayın yasakları ile sosyal medya erişiminin engellenme süreçleri, kişilerin habere ulaşma hakkı, temel olarak Anayasa ve 5187 sayılı Basın Kanunu çerçevesinde incelemekte, bu yasakları AİHM kararları, ulusal mahkeme kararları üzerinden ele almakta ve pratikteki yansımalarını değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeler, basın özgürlüğünün eklenerek iletişim özgürlüğüne dönüştüğü ve istisna olan yasak kavramının uygulamada özgürlüğü sınırladığı varsayımı çerçevesinde ve “örnek yayın yasak kararlarının hukuki niteliği ve iletişimsel etkisinin ne olduğu” soruları çerçevesinde yapılmaktadır.

[6] PETERS, Bernhard, Der Sinn von Öffentlichkeit, Suhrkamp, Frankfurt, 2007.

[7] HABERMAS, Jürgen, Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft, Öffentlichkeit, Öffentliche Meinung und Demokratie, U. Sarcinelli (Hrsg.), Koblenz-Landau, 1992/2001, s.139.

1. DÜŞÜNCE VE ÖZGÜRLÜK

1.1. DÜŞÜNCE, İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜKLERİNİN BİRLEŞEN DOĞASI

Düşünce, ifade ve basın özgürlüklerinin gelişimi (veya bazı yazarların ifade-
siyle medya aracılığıyla iletilen söylemlerin kurumsallaşması) sınırlı, tarihsel özel
bir gelişim süreci değildir. Daha çok günümüzde “modernlik projesi” sloganı
ile tanımlanan ve siyasal neticesi modern demokrasi olan Avrupa ve Amerikan
uygarlık süreci tarihinin bütünüyleyi uğrağıdır. Bu sürecin ana unsuru olarak
da insanın özerkleşmesi ve bireyselleşmesi ile yaşamsal ve toplumsal ilişkilerin
rasyonelleşmesi gösterilmektedir. Buradaki ana düşünce, yaşamın her anının
rasyonelleşmesinin getirisi olarak siyasal düzlemde kendini ifade etme ve biçim-
lendirme hakkını kullanmak isteyen özerk bireyin yaradılışıdır. Akıl ve mantık
aracılığıyla kendine ait yaşamsal tasarımı inşa etmeye çalışan özerk bireyin bu
hakkını kolektif çerçeveler düzleminde, toplumsal bir aradalık ve toplumsal
hedefleri gerçekleştirmek için de kullanması söz konusudur. Demokratik toplum
biçiminin zamanla gerçeklik kazanması ve yaygınlaşması, öznenin yeni ifade
ve katılım haklarını gündeme getirdiği kamusal alanın oluşumu ve değişimi
ile bağdaştırılmıştır. Bu alanın inşasında ve bir foruma dönüştürülmesinde
düşünce, ifade ve basın özgürlüğü merkezi bir yer almıştır.

Düşünce özgürlüğü, kaynağı kişide olan, kişide başlayıp yine kişide biten,
özü itibarıyla ulaşılabildiği ve engellenmesi mümkün olmayan bir özgürlüktür.
Kişinin yalnızca kendisi için sahip olduğu bir kanaat düşünce olarak kalır ve her
tür müdahaleden uzaktır. Düşünce özgürlüğü, mutlaka kamusalın aydınlığında
gözlerini açması gereken kanaat ve ifade özgürlüğünün ön koşuludur. Kişinin
kendine ait kanaatleri kamusalın çarpışma alanına ulaştığında ancak siyasal
bir bağlam ve anlam kazanmaktadır. Nesnel dünyada varlık bulan düşünce
böylelikle muhatabının bizzat devlet olduğu bir hakka dönüşmektedir. Bu hak
beraberinde düşünce ve kanaatler nedeniyle baskıya maruz kalmamayı, kişinin
herhangi bir konudaki düşünce ve kanaatini açıklamaya zorlanamamasını,
açıklanmış olmaları yahut şu veya bu şekilde bilinmeleri halinde bunlardan
dolayı kınanmamasını veya suçlanmamasını da getirmektedir^[8].

İfade özgürlüğü, düşünce özgürlüğünün hem bir uzantısı hem de doğal
bir sonucudur. Bu nedenle, ifade özgürlüğü, bireysel olduğu kadar toplumsal
bir kavramdır. İfade özgürlüğü yalnızca düşüncesini açıklayan (aktif süje) için

[8] ERDOĞAN, Mustafa, İfade Özgürlüğü İlkeler ve Türkiye, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 21.

değil aynı zamanda bu düşünceye ulaşanlar (pasif süje) için de önemlidir^[9]. Bu önem, ifadeler aracılığıyla yurttaşların, hükümetleri ve yönetenleri eleştirebilme, düşünceleri ve talepleri doğrultusunda örgütlenerek birlikte hareket etme potansiyelini yaratabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu gerekçelerle yokluğu hukuk temelinden uzaklaşan devlet anlamına gelen ifade özgürlüğü de tıpkı düşünce özgürlüğü gibi var olması ve sürdürülebilmesi için büyük mücadeleler verilen haklardandır. Fransız Devrimi, işçi eylemleri, Yurttaşlık Hakları Hareketi, kadın hareketi mücadelesi gibi özgürlük alanını genişleten halk hareketleri sayesinde gelişmiş ve düzenlenmiştir^[10]. İfade özgürlüğünün haklılığını ilk savunulardan John Stuart Mill, baskı altına alınan bir görüşün hakikatin baskı altına alınmasıyla aynı anlamda olduğunu çünkü sindirilmeye çalışılan kanaatin belki de hakikate karşılık geldiğinin bilinemeyeceğini; baskılanan bir görüş bütünüyle yanlış bile olsa en azından hakikatin bir unsurunu içerebileceğini; bütünüyle doğru/gerçek olan bir teorinin bile karşıt argümanları bastırmasının haklı olmadığını çünkü teorinin sürekli denetiminin, kendisini güçlendirecek ve onaylatacak rasyonel gerekçelere yol açabileceğini vurgulamıştır^[11]. Buradan hareketle günümüzde herkesin kanaatini ve düşüncesini kelime, yazı ya da görselle ifade edebilme ve herkese açık kaynaklardan bilgilenme hakkından bahsedilmekte, Batılı anayasalarda bu özgürlükler bireysel gelişim ve toplumsal ilerleme gibi ikili bir bakışla ele alınmaktadır.

Bu doğal ve temel hakların özgür, kamusal iktidar tarafından yönlendirilmeyen, sansür ile boyunduruk altına alınmamış bir basın üzerinden kullanılması gerekliliği özellikle Avrupa bağlamında uzun ve çekişmeli bir mücadele sonucunda elde edilen basın özgürlüğü aracılığıylaadır. Ferdinand Tönnies, özgür basının doğuşunun dogmatik gelenekleri yıkacağından bahsederken, modern toplumlarda bağımsız özgür basın tarafından ifade edilen kamuoyunun kanıtlanmamış hayallerin, inançların ve otoritenin mantığa aykırılığını ortaya çıkarabileceğine işaret etmiştir^[12]. Habermas ise basına ve gazetecilere eleştirel bir siyasal tartışma ortamının oluşmasında önemli roller yüklemektedir. 18. yüzyıldan itibaren gazetelerin içerik olarak siyasallaşırken çeşitli mekânlarda

[9] ÇANKAYA, Özden, BATUR YAMANER, Melike, Kitle İletişim Özgürlüğü, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 1.

[10] Bu hareketler sonucunda elde edilen ifade özgürlüğü, insan haklarına ilişkin uluslararası belgelerde 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tanınmaya ve yer almaya başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız ŞAHİN, Adil, Türkiye'de İnsan Hakları, Beta Yayınevi, İstanbul, 2005.

[11] MILL, John Stuart, Über die Freiheit, Reclam, Stuttgart, 1974, s. 24-76.

[12] KEANE, John, Medya ve Demokrasi, çev. Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 38.

toplanmaya başlayan tartışma gruplarının da birbiriyle ilişkiye geçmelerini sağladığını, gazetelerin ve dergilerin yeni bir kamusal alanın oluşumunda başlıca araçlar haline geldiğini ifade etmiştir^[13]. Günümüzde ekonomik kaygılar ve siyasal baskılar nedeniyle eleştiri özelliğini giderek yitiren yaygın basın yerini kanaatlerin daha özgürce paylaşılmasını hedefleyen, özel alana ait sorunların tartışıldığı alternatif/radikal basın almış, bu da basının halen eleştirel bir ortak tartışma ortamı yaratmadaki önemini korumasına yol açmıştır.

Bu gerekçeler modern demokrasilerde düşünce, ifade ve basın özgürlüklerinin önemine ve korunmasının gerekliliğine sıkça işaret edilmesini sağlamıştır. Çoğu zaman bu gereklilik vicdan ve etkileşim gibi kavramlarla desteklenmiştir. Örneğin düşünce özgürlüğü bir tür vicdani özgürlük olarak betimlenmiş, özellikle söz konusu vicdanın ifade edilmesi, eylemlerle açıkça gösterilmesi aşamalarında daha fazla korunması gereği üzerinde durulmuştur. Dahası başkaları ile karşılıklı etkileşime olanak tanıdığından bu özgürlükler temel demokratik haklar kategorisinde sayılmıştır. Özetle, siyasal karar alma ya da demokratik irade oluşturma sürecindeki işlevi iletişimle ilgili bu hakları demokrasinin kurucu unsurlarından biri haline getirmiştir. Özgürlükçü ve demokratik bir devlet düzeninin varlığı bu maddenin vazgeçilmezliği ile yakından bağlantılıdır çünkü böylelikle sürekli kanaatlerin çarpışmasına olanak tanınmaktadır. Bu argüman bir toplumdaki insani kişiliğin gelişiminin dolaysız biçimi olarak düşünce ve ifade özgürlüklerini en soylu insan haklarından sayılmasına yol açmıştır.

1.2. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNDEN İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNE

Dokunulmaz ve devlet tarafından sınırlandırılmaz haklar kategorisinde yer alan düşünce, ifade ve basın özgürlüklerinin günümüzde iletişim özgürlüğüne dönüşümü, kamusal alan anlayışının ortaya çıkışıyla, yasal çerçevesinin çizilmeye çalışılmasıyla ve yeni medyayla ilişkilidir. 19. yüzyıldan itibaren doğal hak kavramının yerini pozitif hak kavrayışına bırakması, tüm toplumun ortak yararı için hareket ettiği düşünülen devletin müdahalesine zemin hazırlamıştır. Bu müdahale, bir tarafta düzenleyici kuvvet olarak devletin gücü ile toplumun özgürlüğü arasındaki dengeyi sağlamakla, diğer tarafta aynı dengenin toplumun farklı üyelerinin özgürlüğü kullanmaları bağlamında aranmasıyla ilgiliydi. Böyle bir arayış, hiçbir özgürlüğün mutlak olmadığı, devletin özgürlük ve hakları düzenleme yetkisinin bulunduğu savına dayandırıldı. Bu doğrultuda basın özgürlüğünün sınırlandırılmayacağına ilişkin görüşler de değişmiş, temelindeki

[13] HABERMAS, Jürgen, Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2010.

negatif özgürlük kavrayışı yerini pozitif özgürlüğe bırakmıştır. Bu değişim, basın özgürlüğünden bir sosyal hak olarak iletişim özgürlüğüne geçişe işaret etmiştir.

İletişim özgürlüğü terimini yeğleyenler, iletişimin ancak farklı düşüncelerin ve görüşlerin birbiriyle kurumsallaşmış kitle iletişim araçlarıyla ve kurumsallaşmamış kitle iletişim ağlarıyla ilişkiye girmesi sayesinde gerçekleşebileceği varsayımından hareket etmektedir^[14]. Bu varsayımdan hareketle yeni anlayış, toplumun iletişimsel gereksiniminin karşılanmasının ve iletişim aracılığıyla kendini geliştirmek isteyen her ilgilinin iletişim sürecine katılabilmesinin sağlanmasının önemine vurgu yapmaktadır. Böyle bir amacın gerçekleştirilmesinde özne hakların katkıda bulunmakla birlikte tek başına iletişim özgürlüğünü güvence altına almaya yetmeyeceği de ifade edilmiştir. Bu nedenle iletişimin çeşitliliğinin “pozitif düzen” aracılığıyla gerçekleştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Bu öneri, iletişim özgürlüğünün yalnızca bireylerin devlete karşı özne haklarla değil, tersine hukuk düzeni aracılığıyla, bireysel ve kolektif iletişimsel gelişme ve siyasal katılım özgürlüğü olarak, bu temel hakların herkesçe gerçekten kullanılabilir olmasını sağlamakla ilgili olduğunun altını çizmekte ve devlete nesnel-yasal görevler yüklemektedir^[15]. Bu görev tanımı, enformasyon topluma doğru geçişteki yapısal değişikliklerin, özne hakların bugüne kadarki bağının bu hedefleri gerçekleştirmek ve güçsüz tarafları korumak için yeterli olmadığı saptamasına dayanmaktadır^[16].

Gelinen noktada iletişim özgürlüğü bireysel gelişimin korunmasının ötesine geçen bir anlamla donatılmıştır. İletişim demokrasilerde ve hukuk devletinde yaşamsal damar, iletişim özgürlüğü de bu işlevin sürekliliği için gerekli bir ön koşul olmayı sürdürmektedir. Ama özellikle basın özgürlüğüne ilişkin liberal kavrayışa yönelik eleştiriler getirilmiş, hakikatin yalnızca “kanaatler pazarı” aracılığıyla değil, parçalı ve bölünmüş bir toplumda devletin iletişim ağlarına bizzat katılarak ve kamunun himayesinde geliştirilebileceği vurgulanmıştır. Ancak bu argümanlar siyasal aktörlerin ve devletin çeşitli gerekçelerle iletişim

[14] KÖKER, Eser, Politikanın İletişimi İletişimin Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 147.

[15] Özgür Gündem/Türkiye Davası’nda AİHM, devletin sadece ifade özgürlüğünün kullanılmasına müdahale etmemesinin yeterli olmadığı; devletin pozitif önlemler alması gerekebileceği hükme bağlanarak ifade özgürlüğünün ihlal edildiği hükmüne varmıştır (BIÇAK, Vahit, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu Avrupa Komisyonu, Ankara, 2002, s.38).

[16] HOFFMANN-RIEM, Wolfgang, Medienregulierung als objektiv-rechtlicher Grundrechtsauftrag, Medien&Kommunikationswissenschaft, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2002, s. 175-195.

alanına müdahale edebileceği, iletişimsel süreçlerin manipülasyonunu olanaklı kılacağı türünden endişeleri artırmıştır.

Bu endişeler, 1990’lardan itibaren yeni medyanın ortaya çıkışıyla birlikte azalmadığı gibi daha da teknikleşmiş, sofistike hale gelmiştir. Sınırlı uzmanlar çevresi dışında geniş kamularca da algılanmasıyla birlikte yaygınlaşan yeni medyanın yalnızca teknik kısıtlamalar ve asimetrik ilişkiler karşısında değil, aynı zamanda geleneksel medyaya yönelik iktidar baskılarını da ortadan kaldıran bir özgürlük alanı yaratabileceği ümit edilmiştir. Birçok araştırmacı bu karakteristik özelliğin yeni medyanın teknik yapısında içsel olduğunu, böylelikle ekonomik güçlükler kadar siyasal iktidarın müdahalelerinden de ayrı tutulabildiğini savunmuştur. Siber uzayın, uluslararası, demokratik ve merkezlessiz düzenlenmiş bir topluluk yarattığı ifade edilmiştir^[17]. Bu savlar internete ve özellikle sosyal medya olarak tanımlanan ve farklı platformlar içeren yapıya göndermede bulunularak gündeme getirilmiştir. Bu platformun çeşitli iletişim olanaklarından, büyük gösterilere, siyasal etkinliklerin görsel olarak belgelenmesinden, kişisel siyasal bakış açılarının bloglar aracılığıyla temsiline kadar farklı roller üstlendiği kaydedilmiştir. Sosyal medyanın giderek daha çok insanın çeşitli etkinliklerle sık sık zamanını geçirdiği bir çevre yarattığının; katılım konusunda, siyasetle daha kolay bağlantı kurabilme anlamında da olanaklar geliştirdiğinin altı çizilmiştir. Pratik kullanım ve çeşitli araştırmalarla bu savlar desteklenmiş, sosyal medya aracılığıyla insanların ve örgütlerin doğrudan birbiriyle iletişime geçebildikleri, enformasyon değiş tokuşunda buldukları, karşılıklı güç verdikleri, mobilize hale geldikleri, kolektif kimliklerini besledikleri saptanmıştır. Bu tarz bir iletişimin, düzenli hareket halinde bulunan, sürekli yenilikler içeren, içerik ve biçimsel olarak kendini geliştiren bir alan anlamında toplumsal yaşamı şekillendirdiğine inanılmıştır. Üstelik bu mecralar eşitsizlikleri, adaletsizlikleri ve iktidar uygulamalarını sorunsallaştırmakta, görünür hale de getirmektedir. Sosyal medyanın kamusal kanaat ve irade oluşumunda üstlenebileceği potansiyel rol kısa sürede güç ve iktidar merkezleriyle belirli noktalarla temasa yol açmıştır. Bu temasın çelişkili doğası bir yanda siyasal aktörlerin ve devletin sosyal medyayı kullanılabilir yeni bir mecra olarak görmeleri, diğer yanda eleştirel ve çoğulcu yapısı nedeniyle de ona şüpheyle yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısı söz konusu temasın çoğunlukla düzenleyici kurallar, gözetleyici uygulamalar, güç mücadeleleri ve müdahaleler çerçevesinde yürütülmesine neden olmuştur.

[17] FREYERMUTH, Gundolf S., Cyberland, Rowohlt, Berlin, 1996.

1.3. MODERN DEMOKRASİLERDE BASIN VE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ANLAMI

Demokrasi tarihi ve mücadelesi basın ve iletişim özgürlüğünün demokratik biraradalığın, ortak yaşamın işlevsel unsurları olduğunu kanıtlamaktadır. Bu unsurlar bu sürecin farklı kanaatlerin çekiştiği, düşüncelerin argümansal bir rekabete girdiği, lehte ve karşıt argümanların serbestçe mübadele edildiği bir kamusal kavrayışının gelişmesine temel hazırlamıştır. Bu temel, devletin ve toplumsal ilişkilerin düzeltilebileceği ve iyileştirilebileceği yönündeki tükenmeyen umudu beslemektedir. Bu nedenle basın ve iletişim özgürlüğünün varlığı, olumlu yönde gelişime işaret etmekte, sürekli yenilenen bir irade oluşturma talebi aracılığıyla çözümlenmesi gereken zihinsel/kültürel anlaşmazlıkların önemine değinmekte, devlete ve toplumun üyelerine hiç bitmeyen sorumluluklar yüklemekte, karşılıklı denetim ve eleştiri ile en uygun çözümün bulunabileceğine duyulan güveni ifade etmektedir.

Bu kabuller günümüzde demokrasilerinde irade oluşumunun tersine değil halktan devlet organlarına doğru bir gelişme göstermesi, yurttaşların siyasal irade oluşturmaya ilişkin katılım haklarının yalnızca seçimlerdeki oy davranışına indirgenmemesi, demokratik devletin karakteri gereği özgür, açık, düzenlenmemiş ve temelde devletten ayrı gerçekleşmesi gereken siyasal kanaat ve ifade oluşum süreçlerine müdahale etmemesi gerektiği yönünde beklentilere yol açmaktadır. Devamında her türden iletişimsel özgürlüğün anayasal güvencesinin, sonuçta devletin eylemlerine olumlu yansiyabilecek demokratik irade oluşumunun aracısı olarak düşüncelerin mücadelesine izin vermesi gerektiğine güvenilmektedir.

Bu çerçeve, farklı düşüncelerin kamusal alanda birbirleriyle mücadelesini, medyada daha çok ses bulabilen ya da halkla ilişkiler tekniklerini daha incelikli kullanabilen görüşlerin ancak başarılı olduğu ya da basitçe yurttaşların dönemsel ilgileri gereği tercih ettikleri siyasal temaların gündemi belirlediği yönündeki klasik görüşü benimsememektedir. Devamında iletişimsel haklar aracılığıyla güvence altına alınan demokratik sürecin basitçe fayda temelli biçimsel-rasyonel bir seçime indirgenme olasılığı da kabul edilmemektedir. Burada altı çizilen, düşünceler ya da fikirler arası mücadelenin karşılıklı bir denetim ve eleştiri ortamını yaratabileceği ve nihayetinde doğru bir siyasal karar almaya yol açabilecek sonuçlar üretebileceğidir. Bunun da özgül çıkarlardan çok geneli ve ortak yararı temsil edebileceğidir. Doğal olarak bu bakış açısı demokrasinin liberal kavrayışının çoğulcu ve müzakereci teorilerle zenginleşmesi yönündeki tavsiyeleri de içermektedir. Buradan hareketle halkın belirli yöndeki iradesinin önceden değil, kanaat oluşturma ve karar almanın arandığı, basın ve iletişim özgürlüğünün kullanıldığı demokratik sürecin içinde şekillendiğinin farkına

varılmasının, bu alanın korunmasının ve geliştirilmesinin yaşamsal önemine değinilmektedir^[18]. Devamında oy birliği düşüncesinden çok kanaatlerin ve çıkarların çoğulluğundan ve siyasal mekanizmalarda bir karşılığının olabilmesi için toplumun heterojen yapısının kendini ifade edebilmesinin gerekliliğinden söz edilmektedir.

Ancak bu kabuller günümüz modern demokrasilerinde basın ve iletişim özgürlüğünün karşı karşıya kaldığı tehditlere ve baskılara da dikkat çekmektedir. Nitekim John Keane, zamanımızda bütün demokratik rejimlerde despotizm çekirdekleri olasılığının bulunduğunu söylerken bu konuya dikkat çekmiştir. Keane’ e göre Batı demokrasileri; devletlerin demokratik olmayan karar verme yapılarının çok katmanlılığı, yarı-devlet-üstü olmaları ve yurttaşlar arasındaki fikir değişimini güçlü bir biçimde yönlendirip saptıracak çeşitli mekanizmalarla donanmıştır. Ona göre yurttaşlar arasındaki serbest fikir akışı, eski moda ayrıcalıklı yetkiler ve yeni resmi enformasyon yönetimleri kadar incelikli tekniklerce de etkilenmeye çalışılmaktadır. Buna gizliliğe başvurulması ve sık sık devletin egemenliği (ulusal güvenlik) ilkesiyle birlikte iletişime yönelik kısıtlama getirme çabaları da eklenmektedir^[19]. Oysa bu türden müdahaleler Manfred G. Schmidt’in demokrasinin asgari koşulu olarak kabul ettiği, “çıklarların ve kanaatlerin ifade edilmesinin engellenmemesi, ortak görüşte olanların birlikteliği ve muhalefet” koşullarıyla bütünüyle çelişkilidir^[20].

Çoğunlukla bu çelişkinin farkındalığına rağmen siyasal aktörlerin ya da devletin iletişim alanına müdahalesi sürmektedir. Bu müdahale bir yanda pozitif haklar ve kamusal ifade özgürlüğü kavrayışının resmi organlara tanıdığı düşünülen haklar, diğer yanda kamu çıkarının gözetildiği iddia edilerek gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla aşağıdaki bölüm bu türden müdahalelerin ve sınırlama çabalarının Türkiye’deki hukuksal görünümü üzerinde durmaktadır. Bu inceleme, özellikle Türkiye’de iletişimsel hakların, siyasal yetki sahiplerinin hoşuna gidecek şeyleri söylemekten çok, her türlü düşünceyi serbestçe açıklama özgürlüğü olması gerektiğinden hareketle yapılmaktadır^[21]. Devamında bu haklar kapsamındaki düşünce, ifade ve basın özgürlüklerinin birbirinin devamı olduğu, bu üç kavramdan herhangi birine yapılacak hukuksuz bir müdahalenin, diğerlerini de etkileyeceği vurgulanmaktadır.

[18] FRAENKEL, Ernst, Deutschland und die westlichen Demokratien, Frankfurt/M., 1991.

[19] KEANE, a.g.e., s. 99.

[20] SCHMIDT, Manfred G., Demokratietheorien: Eine Einführung, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Opladen, 1995, s. 206.

[21] BIÇAK, a.g.e., s. 19.

2. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE DÜŞÜNCE, İFADE, BASIN VE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜKLERİ

2.1. ÖZGÜRLÜKLERİN AİHS, ANAYASA VE BASIN KANUNU ÇERÇEVESİNDE HUKUKSAL NİTELİĞİ VE SINIRLAMALARI VE YAYIN YASAKLARI

Hukuk sistemimizde düşünce, ifade ve basın özgürlüklerinin tanımı ve sınırlandırılma şekilleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesi temelinde düzenlenmiştir. Söz konusu bu madde;

“Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

hükmünü getirmektedir. AİHS, maddenin ilk fıkrası ile özgürlükleri tanımlamış ve ikinci maddesiyle ise tanımlanan özgürlüklerin sınırlarını çizerek ulusal hukuk sistemimizde düşünce, ifade, basın ve iletişim özgürlüklerinin sınırlarını da belirlemiştir. Bir başka deyişle; ifade özgürlüğünü kısıtlamak amacıyla kullanılması mümkün gerekçeler sayılanlarla sınırlıdır. Siyasal aktörlerin veya devletin kısıtlamaları ikinci fıkrada sayılan gerekçelerin dışında herhangi bir başka gerekçeye dayandırmaları meşru olarak kabul edilmemektedir^[22]. Bu nedenle ifade, basın ve iletişim özgürlükleri üzerindeki sınırlandırmalar, sadece anılan maddenin ikinci fıkrasına değil; AİHM'in yerleşik içtihatlarına ve sözleşmenin ruhuna da uygun olmalıdır. Böylece yeri gelmişken AİHM kararlarının, ifade ve basın özgürlüklerinin çerçevesinin şüpheye yer bırakmayacak şekilde çizdiğini belirtmek gerekir^[23]. Örneğin, Mahkeme'nin ifade ve basın

[22] MACOVEI, Monica, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2, Kasım, 2001, s. 29.

[23] Elbette Mahkeme'nin ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin verdiği kararlar pek çok olaya ve değişik duruma ilişkindir. Fakat genel olarak içtihatların devlet erki ve müdahalesi karşısında düşüncenin müdahale edilemez, ifadeninse özgür doğasına vurgu yaptığı

özgürlüklerine ilişkin temel olarak kabul gören içtihatı, 1976 tarihli Handyside/ Birleşik Krallık Davası^[24] olarak kabul görmektedir. “*Little Red Schoolbook*” adlı içinde pornografik öğeler olduğu iddia edilen bir çocuk kitabının yasaklanmasına ilişkin açılan davada Mahkeme; “*10. maddenin 2. paragrafı saklı kalmak üzere, düşüncüyü açıklama özgürlüğü, sadece hoş giden veya zararsız ya da tepki yaratmaz sayılan “haber” veya “fikirler” için değil, devlete veya halkın bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de geçerlidir. Çoğulculuk, hoşgörü ve yeniliğe kucak açma bunu gerektirir ve bunlar olmadan demokratik toplum olmaz.*”^[25] diyerek ifade özgürlüğünün hoş gitmeyecek hatta kişi ya da kişileri rahatsız edecek düşünce ve ifadeleri de kapsadığını açıkça vurgulamıştır.

Ulusal hukukumuzda tanımlanan özgürlükler, AİHS ruhuna teorik olarak uygundur. Anayasa’da düşünce özgürlüğü, “*Düşünce ve kanaat hürriyeti*” başlıklı 25. Maddesi’nde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Madde, her ne gerekçeyle ve amaçla olursa olsun kimsenin, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağını; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamayacağını ve suçlanamayacağına vurgu yapmaktadır. Bu hükümlerle, düşüncenin erişilemez ve bütün sınırlamalardan ve müdahalelerden arî niteliği anayasal olarak tanımlanmıştır. Her ne kadar kenar başlığı “Düşünce ve kanaat hürriyeti” olsa da ifade özgürlüğü de bu maddenin ikinci fıkrasında pasif olarak yer almaktadır. Madde, ikinci fıkrası ile “düşünce ve kanaatlerini açıklamama hakkı”nı tanımaktadır. Düşüncenin bu pasif ifadesinin anayasal güvence altında olması hukuk devletinin doğal getirisidir. Bireylere, düşüncelerini, dini inançlarını ya da inançsızlıklarını açıklamama güvencesini sağlamaktadır. Devamında kamu yararı, genel güvenlik gibi nedenlerle de olsa düşüncenin ve inançların sorgulanamayacağı belirtilir^[26]. İfade özgürlüğünün, negatif nitelikteki susma özgürlüğünü de içerdiği önemle belirtilir^[27].

söylenbilir. Bir ilkesel yaklaşım olarak, 10. madde, içeriği ne olursa olsun, herhangi bir birey, grup ya da medya türü tarafından yayılan her tür düşüncüyü koruma altına alır. Komisyon’un içeriğe yönelik uyguladığı tek kısıtlama, Nazi ideolojisinin savunulmasına, Yahudi soykırımının yadsınmasına ve düşmanlık ve ırksal ayrımcılığa teşvike yönelik fikirlerin yayılmasıyla ilgili olmuştur. (MACOVEI, a.g.e., s.5)

[24] DİNÇ, Güney, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne göre İnanç, Anlatım ve Örgütlenme Özgürlükleri, İzmir Barosu Yayınları, İzmir, 2005; [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["695376"\],"itemid":\["001-57499"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi 23.03.2016)

[25] Avrupa’da Düşünce Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. Maddesine İlişkin İchtihat, çev. Durmuş Tezcan, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü, İzmir, 2002, s. 42.

[26] DİNÇ, a.g.e., s. 9.

[27] MACOVEI, a.g.e., s.7.

Anayasa, 26. maddesi^[28] ile “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti”ni, 22. maddesi^[29] ile “Haberleşme hürriyeti”ni, 28. maddesi^[30] ile “Basın hürriyeti”ni, 27. maddesi^[31] ile “Bilim ve sanat hürriyetini”, 29. maddesi^[32] ile “Sürelî ve süresiz yayın hakkı”nı, 30. maddesi^[33] ile “Basın araçlarının korunması”nı, 31. maddesi^[34] ile “Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı”nı ve 32. maddesi^[35] ile “Düzeltilme ve cevap hakkı”nı düzenlemiş ve hüküm altına almıştır.

Buna karşılık basın özgürlüğü, düşünce özgürlüğü gibi sınırsız bir hak olmayıp, belli sınırlamalara tabi tutulmuştur. Sınırlar, “başkalarının şöhret ve haklarının korunması”, “devletin ve toplumun korunması” ve “ahlâkın korunması”

- [28] **Madde 26:** (1) Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. (2) Bu hürriyetlerin kullanılmasında, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir (...)
- [29] **Madde 22:** (1) (Değişik: 3.10.2001-4709/7 md.)Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. (2) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış mercin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili mercinin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.
- [30] **Madde 28:** (1) Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. (...)
- [31] **Madde 27:** (1) Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. (...)
- [32] **Madde 29:** (1) Sürelî veya süresiz yayının önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. (...)
- [33] **Madde 30:** (Değişik: 7.5.2004-5170/4 md.)Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.
- [34] **Madde 31:** (1) Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir. (...)
- [35] **Madde 32:** (1) Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. (...)

olmak üzere üç kategori altında toplanmaktadır^[36]. Basın özgürlüğünü sınırlayan hükümler mevzuatımızda dağınık haldedir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 157. ve 182 vd. maddeleri, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun ek m. 4/3 hükmü, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 8. maddesi, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 25/8. maddesi, 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu’nun ek m. 2. hükmü, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un 32. ve 33. maddesi ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun’un 5. maddesi bu sınırlamalara örnek olarak gösterilebilir^[37]. En yaygın yasal sınırlamalardan biri de 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 157. maddesidir. Bu hükme göre, “*Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.*” Masumiyet karinesine eklenen, soruşturmanın gizliliği ilkesi, suçun varlığının ispata mahkûm olduğu hukuk devletinin temel niteliklerindedir. Tersi bir düşünce, sadece “şüpheli” üzerinden maddi hukuk inşa etmek anlamına gelmektedir. Burada sözü edilen maddenin koruma alanını geniş yorumlamak gerektiği belirtilmelidir. Bu madde; bireylerin kişilik haklarının, uygulamada ise genelde mağdur çocuğun menfaatinin korunması noktasında basın özgürlüğünün kısıtlanmasına hukuki dayanak teşkil etmektedir^[38]. Yazılı,

[36] SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, Türkiye’de Basın Özgürlüğü, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 44.

[37] HOROZGİL, Denizhan, İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 2(2) 2012, s. 150.

[38] Kırıkhan Sulh Ceza Mahkemesi’nin 2015/150 D.İş dosyası ile: Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2015/528 sayılı soruşturma dosyası üzerinden yürütülen soruşturmada, şüpheli ...’nin şikayetçi ...’ye cinsel istismarda bulunduğu iddiasıyla 18/02/2015 tarihinde 5271 sayılı CMK anın 160 ve devamı maddeleri gereği soruşturma başlatıldığı, soruşturma aşamasında toplanması gereken delillerin muhafaza altına alındığı, dosya kapsamında mağdur olarak bulunan kişinin çocuk olması nedeniyle soruşturmanın 5271 sayılı CMK anın 157/1 maddesi gereğince azami derecede gizlilikle yürütüldüğü, 19/02/2015 ve 20/02/2015 tarihlerinde yazılı görsel ve internet medyasında olayla ilgili haberlerin yer almaya başladığı, *basına yansıyan birtakım haberlerin eksik ve yanlış olarak yer aldığı görüldüğü, bu durumun çocuk yaşta bulunan mağdur açısından ileride telafisi güç ve imkansız zararlar doğurabileceği, ayrıca olayın henüz soruşturma aşamasında olması da dikkate alındığında sanık açısından Anayasa ve yasalarla teminat altına alınan masumiyet ilkesinin gözetilmediği değerlendirilmektedir.* (...) Kırıkhan Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan 2015/528 numaralı soruşturma dosyasında bulunan bilgi ve belge, görüntü ve diğer içeceklerin yazılı, görsel ve internet medyasında da yayılması halinde bu dosya içerisinde bulunan görüntü kayıtları ve diğer bilgilerin açıklanması halinde mağdurun özel hayatının gizliliğinin ihlal edilme durumunun ortaya çıkacağı ve mağdur açısından ileride telafisi

görsel ya da internet medyasında yer alan haberlerin kişiler açısından telafisi güç ve hatta imkânsız zararlar doğurabileceği göz önüne alınarak yayın yasağına hükmedilmesi, basın özgürlüğünün bir diğer yaygın sınırını oluşturmaktadır^[39].

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 24. maddesi, kişilik haklarının korunması çerçevesinde “*Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.*” hükmünü getirmektedir. Kişilik haklarının korunması, uygulamada özel hukuk davalarında basın özgürlüğünün bir diğer sınırını oluşturmaktadır. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 28. maddesi ise hukuk mahkemelerindeki aleniyeti işlemekte olup maddenin ikinci fıkrasına göre duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut resen mahkemece karar verilebileceği belirtilmiştir^[40]. Yine, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 6. maddesi ile aile mahkemelerine “ailenin ekonomik varlığının korunması veya

güç zararlar ortaya çıkabileceği anlaşılmağa mağdur-müştekinin babası olan..in talebinin kabulüne dair aşağıdaki şekilde hüküm tesisi yoluna gidilmiştir. (...) Kırıkhan Cumhuriyet Başsavcılığının 2015/528 sayılı soruşturma dosyası üzerinden yürütülen soruşturma dosyası içerisindeki bilgi ve belgeleri kapsar şekilde yazılı, görsel ve internet medyasında her türlü haber, röportaj ve yayın hakkında soruşturma tamamlanana kadar 5187 sayılı basın kanununun 3/1-2, İHS'nin 10/1-2ve 5271 sayılı CMK anın 157/1 maddesi gereğince YAYIN YASAĞI KONULMASINA...

[39] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2013/4-1955 Es. ve 2015/1337 sayılı kararı ile: Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken öze biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların yayınından da basın sorumlu tutulmamalıdır.

[40] Maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları şu şekildedir: (3) Tarafların gizlilik talebi ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenir ve karara bağlanır. Hâkim, bu kararının gerekçelerini, esas hakkındaki kararı ile birlikte açıklar. (4) Hâkim, gizli yargılama işlemleri sırasında hazır bulunanları o yargılama ile ilgili edindikleri bilgileri açıklamaları hususunda uyarır ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun gizliliğin ihlaline ilişkin hükmünün uygulanacağını ihtar ederek bu hususu tutanağa geçirir.

evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri alma yetkisi” verilmiştir. Mahkemeler, boşanma aşamasında tarafların kişilik haklarının ve gizliliklerinin korunmasının gerektiği durumlarda anılan maddelere göre basın özgürlüğünü kısıtlayarak yayın yasağı koyma yoluna gitmektedirler^[41]. Bir başka anlatımla, mahkemelerce konulan bütün yasakları basın özgürlüğü aleyhine, devlet erki lehinde bir hukuki durum oluşturmamakta; kişilik haklarının korunması, gizlilik, çocuğun menfaati gibi durumlarda yarar sağlama amacına yönelik bir nitelik kazanmaktadır. Özetle, basın özgürlüğüne mahkemelerce getirilen yasaklar, yukarıda örnekleri verilen madde ve yasalarla sınırlı olmamakla birlikte, pratikteki yansımaları genel olarak sözü edilen yasa maddeleri temelinde görülmektedir.

Buraya kadar bir kısmı tanımlanan ve basın özgürlüğünün sınırlarını oluşturan yasa hükümleri, genel olarak karşı tarafında devletin ve kamusalın olmadığı, daha çok bireyler arası ilişkilerde basın özgürlüğünün sınırını oluşturan bir çerçeve çizmektedir. Bu çalışmada üzerinde durulan yayın yasakları ise bireysel düşünce ve kanaatlerin, haber alma ve habere ulaşma hakkını kapsar şekilde toplumsala dönüştüğü ve kamusal irade oluşumunda diğer tarafın “devlet” halini kazandığı yeni bir nitelik kazanmaktadır. Kamusal iradenin oluşum aracı olan ifade özgürlüğüne müdahale, istisnadan çıkarak bir kural ve sıradan bir uygulama haline geldiğinde; kanaatler, kamusalın çarpışma alanından ve anayasal güvenceden çıkarak siyasal iktidarın söylemsel bir parçası haline gelme tehlikesi altındadır. Kamunun özgürlük alanı ve rasyonelitesi temelinde var olması gereken ve bireysel olduğu kadar toplumsal bir kavram olan düşünce ve ifade özgürlüğü, hayatın mutlak akışında değil de olağanüstü bir zeminde, varlığı ve sınırları özgürlükler yerine yasaklar çerçevesinde siyasal irade tarafından belirlenen yeni bir biçim kazanmaktadır. Tüm bu sebeplerle, 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 3. maddesi tarafından çizilen ve bu maddeye dayanak yapılarak

[41] İstanbul 7. Aile Mahkemesi 2015/609 Es. Sayılı kararı ile: Davacı vekilinin 22.02.2016 tarihli dilekçesi incelendiğinde müvekkilinin bilim adamı eşinin ise sinema sanatçısı ve tanınmış kişiler olmaları nedeniyle magazin basınında kişilik haklarını yaralayıcı ve kişi gerçek dışı haber yapıldığını, bu durumun müvekkili ve eşini etkilediğini, bu nedenle gerek magazin basınında gerekse görsel medyada bu tür haberlerin yapılmasını önlemek amacıyla basın yasağı kararı verilmesini talep etmiştir. Tüm dosya kapsamının incelenmesinde, taraflar arasında yürümekte olan yoksulluk nafakasının kaldırmasına ilişkin davanın yayınlanması halinde tarafların sosyal yaşamlarına zarar verebileceği anlaşılmakla TMK’nın 24, Anayasanın 41 ve 26/3 maddeleri ile 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulüne Dair Yasanın 6. maddesine göre ihtiyati tedbir mahiyetinde özellikle koruyucu yayın yasağı isteminin kabulüne karar vermek gerekmiştir. Görülmekte olan dosyaya ilişkin her türlü haber ve yayının, görsel ve yazılı radyo, gazete kuruluşlarında ve internet ortamında haber, röportaj, eleştiri ve benzeri isimler ile YAYINLANMASININ İHTİYATİ TEDBİR YOLUYA ÖNLENMESİNE...

getirilen yayın yasakları, yukarıda işlenen ve bireysel temelli basın özgürlüğünün sınırlarından başka ve bireyselin ötesinde toplumsal bir nitelik taşımaktadır.

Basın Kanunu 3.maddeye göre basın özgürdür ve bu maddeye doktrinde bazı eleştiriler getirilmektedir. Örneğin İçel ve Ünver, basın özgürlüğünün Anayasanın 28.maddesine ek olarak bir de Basın Kanunu'nda düzenlenmesini “ileride basın özgürlüğü açısından Anayasaya aykırı hükümler getirilmesine zemin hazırlayacağı” gerekçesiyle eleştirirler^[42]. Sınar'a göre de, 3. maddenin mevcut şekliyle Anayasa'nın 28. Maddesinin tam bir uyum içinde olduğunu söylemek mümkün değildir^[43]. Basın Kanunu ile ayrıca hüküm altına alınan bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içermektedir. Ayrıca basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilmektedir.

Basın özgürlüğünün sınırlanması ise onun temel hak ve özgürlüklerden menkul özelliği sebebiyle Anayasa'nın 13. maddesine göre yapılmaktadır. Bu maddeye göre; “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*”. Ölçülülük ilkesi, doktrinde genel olarak sınırlamada başvurulan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye elverişli olması; bu aracın, sınırlama amacı açısından gerekli olması ve araçla amacın ölçüsüz bir oran içinde bulunmaması şeklinde tanımlanmaktadır^[44]. Ölçülülük ilkesi; ifade, basın ve iletişim özgürlükleri söz konusu olduğunda özgürlükler lehine yorumlanmalıdır. Tersine bir düşünce, özgürlüklerin devletin tek tarafı müdahale alanında, onun inşa ettiği ve sınırlarını kendisinin belirlediği demokratik olmayan bir toplum ve devlet düzeni anlamına gelmektedir. Sadece Anayasa metni değil, Anayasa Mahkemesi'nin de ölçütü bu yöndedir. Anayasa Mahkemesi, ölçülülük ilkesini; amaçla, araç

[42] İÇEL, Kayıhan, ÜNVER, Yener, Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 71.

[43] SINAR, Hasan, Basın Kanunu'ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlara İlişkin Tespit ve Öneriler-GSÜ Atölye Çalışmaları I: Basın Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 120.

[44] METİN, Yüksel, Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s. 187.

arasında makul ölçü, sınırlamayla sağlanan yarar arasında hakkaniyete uygun, adaletli denge unsurları ile somutlaştırarak kullanmaktadır^[45].

2.2. 5187 SAYILI KANUNUN 3/2 MADDESİNİN ULUSAL MAHKEME KARARLARI VE AİHM KARARLARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Horozgil’e göre, uygulamada yayın yasaklarına en çok dayanak oluşturan 3. maddede; belirli bir olaya, habere veya soruşturma konusu suça ilişkin olarak yayın yasağı tedbirine ilişkin somut belirlemeler yapılmamıştır^[46]. Bu durum, yayın yasaklarına ilişkin sınırları belli olmayan, son derece müphem bir düzenleme anlamına gelmektedir. Öztürel’e göre, 3. maddede yer alan “toplum sağlığı ve ahlakı, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği...” gibi soyut çerçeve tanımlar üzerinde yıllardır herkesin uzlaşabileceği seviyeye gelinememiştir. Bu nedenledir ki, genel ve soyut kavramlardan olabildiğince kaçınmak ve somut ölçütlere yer vermek uygun olacaktır^[47]. Ayrıca, Anayasa’nın 2. maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti bir “hukuk devleti” olarak tanımlanmıştır. Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri “belirlilik”tir. “Anayasa Mahkemesi’nin 2014/100 Es. ve 2015/6 K. Sayılı ilamı ile; Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri “belirlilik”tir. Belirlilik ilkesi, yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslolan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır.” Yine Anayasa Mahkemesi’nin 2014/194 Es. ve 2015/55 K. Sayılı kararında; “Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup bireyin, kanundan, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlar.” ifadesi ile belirlilik ve öngörülebilirliğin ayrılmaz ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında göz ardı edilemez niteliğine vurgu yapmıştır. Belirlilik ilkesi, iletişim özgürlüğünün bireylerin kamusal iradeye yaptıkları ya da yapma amacıyla oldukları düşünsel katkının sınırlarının, belirsiz siyasal ve yargısal sınırlamalardan bağımsız hukuki

[45] METİN, a.g.e., s. 219.

[46] HOROZGİL, Denizhan, a.g.e., s.254.

[47] ÖZTÜREL, Önder, Basın Yasası üzerine- GSÜ Atölye Çalışmaları I: Basın Hukuku, Beta Yayınlar, İstanbul, 2007, s. 116.

çerçevesini çizmektedir. Bu da belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerini, bireylerin siyasal karar alma ya da demokratik irade oluşturma sürecindeki varlıklarının hukuk devletindeki olmazsa olmaz unsurları haline dönüştürmektedir.

Bu çerçevenin somutlaşması için sınırları açıkça belirlenmemiş olduğu düşünülen yayın yasaklarına en çok hukuki dayanak teşkil eden 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesinin uygulanmasına yönelinmekte, 17 Şubat Ankara terör saldırısına ilişkin Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2016/1092 D.İş sayılı kararı^[48] ve 13 Mart Ankara terör eylemine ilişkin Ankara 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2016/1531 D.İş sayılı kararı^[49] ile 10 Ekim terör saldırısına ilişkin Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 2015/4048 D.İş kararı^[50] ile getirilen yayın yasakları irdelenmektedir. Habermas'ın eleştirel bir siyasal tartışma

[48] “17/02/2016 günü Ankara İli Bakanlıklar Mevkiinde meydana gelen patlama nedeniyle yürütülmekte olan soruşturmaya esas olmak üzere; olaya ilişkin olarak yazılı ve görsel medya organlarında yapılan yayınlarda olaya iştirak etme şüphesi bulunan kişilerin buldukları şehirlerin ve kullandıkları araçların bilgilerinin yayınlanarak olayın aydınlatılmasının, şüphelilerin yakalanmasının, irtibatlarının deşifre edilmesinin engellenmesi için ve kamu düzeninin bozulması riski meydana geldiğinin müşahade edildiği, bu durumun soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesine engel olduğu, talebin milli güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği ile toprak bütünlüğümüzün korunmasıyla alakalı olduğu göz önüne alındığında 5187 sayılı yasanın 3/2 maddesi hükmündeki koşulların oluştuğu anlaşıldığından, soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında yazılı, görsel ve sosyal medya ile internet ortamında faaliyet gösteren medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri v.b. yayınların yapılmasının YASAKLANMASINA...”

[49] “13/03/2016 günü saat 18:30 sıralarında Ankara İli Güvenpark mevkiinde meydana gelen patlama nedeniyle yürütülmekte olan soruşturmaya esas olmak üzere; olaya ilişkin olarak yazılı ve görsel medya organlarında yapılan yayınlarda olaya iştirak etme şüphesi bulunan kişilerin buldukları şehirlerin ve kullandıkları araçlarının bilgilerinin yayınlanarak olayın aydınlatılmasının, şüphelilerin yakalanmasının ve irtibatlarının deşifre edilmesinin engellenmesi için ve kamu düzeninin bozulması riski meydana geldiğinin müşahade edildiği, bu durumun soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesine engel olduğu, talebin milli güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği ile toprak bütünlüğümüzün korunmasıyla alakalı olduğu göz önüne alındığında 5187 Sayılı Yasanın 3/2 maddesi hükmündeki koşulların oluştuğu anlaşıldığından, soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında yazılı, görsel ve internet medyasında, sosyal medyada her türlü haber, röportaj ve bu içerikteki yayınların yapılmasının YASAKLANMASINA...”

[50] “10/10/2015 günü Ankara Tren Garı yakınında patlayan 2 ayrı bomba nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından suç, fail ya da faillerinin yakalanabilmesi amacıyla soruşturma başlatıldığı, bu kapsamda yazılı ve görsel basın ile internet medyasında olaya iştirak etme şüphesi bulunan kişiler ile ilgili bir takım bilgilerin yayınlandığının müşahade edildiği, bu durumun soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesine engel olduğu, talebin milli güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği ile toprak bütünlüğümüzün korunmasıyla alakalı göz önüne alındığında 5187 sayılı Yasanın 3/2 maddesi hükmündeki koşulların oluştuğu anlaşıldığından, soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında yazılı, görsel ve sosyal medya ile internet ortamında faaliyet gösteren medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınların yapılmasının YASAKLANMASINA...”

ortamının oluşmasında önemli roller yüklediği basına getirilen bu yasaklar, bir tarafta “düzenleyici kuvvet olarak devletin gücü” ile diğer tarafta toplumun özgürlüğü arasındaki dengenin analiz edileceği toplumsal bir niteliğe sahiptir. Bir başka deyişle yayın yasakları, bireylerin devlete yüklenen nesnel-yasal görevleri sorgulama hakkına ve toplumun iletişimsel gereksiniminin karşılanması ile iletişim aracılığıyla haber verme, haber alma ve hakikate ulaşma hakkını kullanmak isteyen her bireye yapılan toplumsal bir müdahaledir.

Yayın yasaklarına konu olan mahkeme kararları, saldırıların gerçekleşmesi ile hemen aynı gün içerisinde verilmiş ve bu üç karar da 5187 Sayılı Kanunun 3/2 maddesine dayandırılmıştır. Bu mahkeme kararlarının içerikleri neredeyse aynı olup “*kamu düzeni*”, “*soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi*”, “*milli güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği ile toprak bütünlüğümüzün korunması*” sebepleri, söz konusu yayın yasaklarına hukuki dayanak yapılmıştır. Sözü edilen sınırlamalar, 5187 sayılı Kanunun 3. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlara lâfzî olarak uygun olsa da Mahkemelerce karar metinlerinde, söz konusu sınırlamaların pratiksel içeriğinin sebepleri ve hukuki dayanakları belirlilik ilkesi çerçevesinde açıkça ve kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde tartışılmamıştır. Oysa basın özgürlüğü, haber verme hakkı kadar habere ulaşma hakkını da içermekte olup bu iki eylemsel hakkın birbirinden ayrılamaz niteliğine işaret etmektedir. Terör saldırılarından sonra bireylerin güvenlikleriyle ilgili şüpheye düştükleri bir toplumsal zeminde, habere ulaşma ve haber verme hakları; sınırları belirsiz olan “*kamu düzeni*”, “*milli güvenlik*” gibi kavramlarla çatışmaktadır^[51]. Toplumsal güvenliğin söz konusu olduğu böyle durumlarda, mahkemelerce bireylerin habere ulaşma hakları ve demokratik toplum düzeninin gerekleri göz önüne alınmadan yayın yasağı koyma yönünde karar alınması; basın özgürlüğünün gerekliliğindeki etkileşim ve kişi güvenliğine dair hayati sınırı oluşturmaktadır. Dönmezer ve Bayraktar’a göre de basının işlevini yerine getiremediği toplumlarda, toplum hayatını temelden sarsan olayların meydana geldiği, sözcüleri kitlesel şiddet söylentileri yaygınlaşmakta, siyasal ve etnik gruplar arasında kin ve düşmanlık güdülenmektedir. Siyasal ya da özgül çıkarlarla var olan iletişim

[51] 6112 sayılı Kanun’un “Yayın Hizmeti İlkeleri” başlıklı 8.maddesine göre medya, belirli ilkeler dâhilinde yayın yapmak zorundadır. Bu zorunluluk, haber verme hakkı ile kamusal düzenin hukuki bağını oluşturmaktadır. Bu maddeye göre, yayın hizmetleri örneğin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına, hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına, insan onuruna ve özel hayatın gizliliğine aykırı olamaz. Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz. Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz. Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz. (...)

ağlarının sınırlanması, yayın yasaklarının getirilmesi durumlarında da benzer sonuçların meydana geleceği üzerinde durulmaktadır^[52].

İncelenen bu kararlarda üzerinde durulması gereken bir diğer unsur ise, yazılı ve görsel basına getirilen yayın yasağına ek olarak internet erişim yasağının da konulmasıdır. İnternet erişim yasakları; bireyin özgür-demokratik devlet düzeninin inşa edici özelliği temelinde kamusal ifade özgürlüğünün ve bu sefer haber alma hakkı ile birlikte haber verme hakkını da içeren ve işlevsel anlam kazanan iletişim özgürlüğünün görsel ve yazılı medya yasaklarına eklenen yeni biçimdir. Sosyal medyaya yönelik erişim yasaklarına ilişkin yasal düzenleme ise 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesi ile yapılmıştır. Bu maddeye göre; internet ortamında yapılan ve içeriği intihara yönlendirme(TCK/84), çocukların cinsel istismarı(TCK/103, birinci fıkra), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (TCK/190), sağlık için tehlikeli madde temini (TCK/194), müstehcenlik (TCK/226), fuhuş (TCK/227), kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (TCK/228), suçları ile 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilmektedir^[53]. Maddede, 5271 sayılı CMK'nın koruma tedbirlerine ilişkin birçok hükmünde de başvurulduğu gibi katalog suç uygulamasına gidilmiş, yalnızca bu suçlar söz konusu ise internet ortamında yapılan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesi kararı verilebileceği belirtilmiştir^[54]. Yukarıda incelenen üç yayın yasağı kararı ile; yazılı, görsel ve sosyal medya ile internet ortamında faaliyet gösteren medyada her türlü haber, röportaj (ve hatta eleştiri) vb. yayınların yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir. Oysa sözü edilen kanunda sayılan katalog suçlardan hangisinin yaşanan terör saldırılarından sonra internet medyasının yasaklanmasına hukuki dayanak sayıldığı açık değildir. Çünkü maddede sayılan katalog suçlardan her-

[52] DÖNMEZER, Sulhi, BAYRAKTAR, Köksal, Basın Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 325.

[53] **Maddenin ikinci fıkrası:** Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı kararını yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır. (Ek cümle: 6/2/2014-6518/92 md.) Erişimin engellenmesi kararı, amacı gerçekleştirecek nitelikte görülürse belirli bir süreyle sınırlı olarak da verilebilir. Koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesine ilişkin karara 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilir.

[54] HOROZGİL, a.g.e., s. 158.

hangi biri yaşanan terör saldırılarından sonra internet medyasının yasaklanmasına açık hukuki dayanak oluşturacak nitelikte değildir. Buna rağmen yazılı ve görsel basına getirilen yayın yasağına bir de internet ve sosyal medya yasağının eklenmesi ve yasağın basın özgürlüğünü aşarak bir iletişim özgürlüğü yasağı haline bürünmesi, hukuksal dayanaklarının sorgulanmasına yol açmaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir başka nokta ise 17 Şubat Ankara saldırısı ile 10 Ekim Ankara saldırısına ilişkin mahkeme kararlarında ayrıca “eleştiri”nin de yasaklanması konusudur. Terör saldırıları nedeniyle verilen ve “kamu düzeni”, “milli güvenlik” gibi gerekçelere dayandırılan sınırlamanın neden “eleştiri”yi kapsadığı belli değildir. Eleştirinin demokratik bir hukuk devletinde yasaklanması, şimdiye kadar sayılan düşünce, ifade, basın ve iletişim özgürlüklerinin ve bunları tanımlayan Anayasal hükümler ile AİHS 10. Maddeye de aykırılık oluşturmaktadır. Anayasa Mahkemesi’nin 1976/13 Es. ve 1976/31 K. Sayılı kararında^[55] “*düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olmak aynı zamanda eleştiri özgürlüğünü de kapsamaktadır. Vatandaşın bu maddeye göre devlet kurumlarını eleştirmesi kadar doğal bir şey olamaz. Çağımız demokrasilerinde kurumlar tabulaştırılmaz. Tabulaştırma, hukuk devleti kavramına ters düşer.*” diyerek eleştirinin yasaklanmasının hukuk devleti ilkelerine aykırı olduğu kanaatine varmıştır. Bu durumda, basın özgürlüğünün yayın yasağı yoluyla sınırlanmasının eleştiriyi de kapsar şekilde genmiş tutulması, Anayasa Mahkemesi görüşüne de aykırıdır.

3. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN YÜRÜTMESEL SINIRI: GEÇİCİ YAYIN YASAKLARI

Yayın yasaklarının özlerine dokunulmaksızın ancak bağımsız yargı eliyle getirilmesi, şimdiye kadar açıklanan özgürlüklerin özünün demokratik bir hukuk devletinde var olma şeklidir. Oysa, 6112 Sayılı Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un 7. maddesi ile Başbakan veya görevlendireceği bakanın “geçici yayın yasağı” getirmesine dair hüküm, şimdiye kadar bahsi geçen tüm özgürlüklerin, siyasal iktidar ile inşa edilmiş sınırını oluşturmaktadır. Maddeye göre^[56];

[55] <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/aa5c6497-0257-4b0a-a8ab-ca44ae5ae642?highlightText=d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce%20%C3%B6zg%C3%BCr%C4%9F%C3%BC&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> [Online] [Erişim tarihi:18.04.2016]

[56] Maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları şu şekildedir: (2) *Medya hizmet sağlayıcı, Cumhurbaşkanının veya Hükümetin; milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığının ve genel ahlakın gerekleriyle ilgili bildirimlerini, bildirimini ulaştığı gün saat 23:30'a kadar yayınlamakla yükümlüdür.* (3) *Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca alınacak kararlar aleyhine*

“Savaşlar, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıktığı kriz zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğü esas olup, yayın hizmetleri önceden denetlenemez ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamaz. Ancak, millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hâllerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Başbakan veya görevlendireceği bakan geçici yayın yasağı getirebilir.”

denilerek “geçici yayın yasağı” kavramı ile basın özgürlüğü nominalleştirilmektedir. Böylece anayasada belirtilen sınırlar dâhilinde ve ancak demokratik hukuk devleti ilkelerine göre yapılacak sınırlandırma yetkisi, bağımsız yargıdan alınıp yürütmenin takdirine verilmektedir. Bu düzenleme, uygulamada özgürlükler aleyhine fakat devlet erki lehine dengesizlik oluşturmaya müsaittir^[57]. Çünkü geçici yayın yasağı da gerek konuluş amacı ile, gerek bu yasağı kim ya da kimler tarafından ne kadar süre için koyabileceklerine kadar belirsizdir. Tüm bu sınırlar ve yasak süresi kanunla belirlenmiş olsaydı bile, basın özgürlüğünün sınırlanması anlamına gelen yayın yasaklarının bağımsız yargı yerine yürütme tarafından getirilebilmesi, Anayasanın özüne ve AİHS 10.madde ruhuna aykırıdır.

Bu nedenle “geçici yayın yasağı”na ilişkin bu hükmün Anayasa’ya aykırılık teşkil ettiği gerekçesi ile iptali için Anayasa Mahkemesi’ne dava açılmış ve Mahkemece 2011/44 Es. ve 2012/99 K. Sayı ile karar verilmiştir^[58]. Dava dilekçesinde “Geçiciliğinin çerçevesi çizilmediği, geçici yasağın süresi ve bu yasağın ne kadar süreceği, yasağın ne zaman sona ereceği belli edilmediği; yetki, yasağı koyacak merciin takdirine bırakıldığı, radyo televizyon faaliyetlerinin Yürütme ile hiçbir hiyerarşik bağı olmayan RTÜK’ün elinden alınarak Yürütmenin kendisine verildiği, sayılan durumların Anayasa’nın 2., 14. ve 133. maddelerine aykırı olduğu” belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi ise iki karşı oy yazısı ve oyçokluğu ile; “Kuralda yer alan ‘olağanüstü durumlar’, ‘millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı haller’ ve ‘kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlar’ ibarelerinin içerik ve kapsamının kanun koyucu tarafından önceden tek tek belirlenmesi mümkün olmadığı, söz konusu ibarelere doktrin, uygulama

açılacak iptal davaları doğrudan Danıştayda açılır. Danıştay bu davalara öncelikle bakar ve karara bağlar, yürütmeyi durdurma talepleri hakkında kırksekiz saat içerisinde karar verir.”

[57] Mahkeme kararları irdelenen 10 Ekim, 17 Şubat ve 13 Mart Ankara terör saldırılarının hepsinde ilk derece mahkemesi tarafından verilen yayın yasaklarına ek olarak 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un 7. maddesine dayanılarak geçici yayın yasağı konulmuştur. (RTÜK, [Online], 2016)

[58] <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/7953f237-26ba-4740-9906-49324e3557af?highlightText=ge%C3%A7ici%20yay%C4%B1n%20yasa%C4%9F%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> [Online] [Erişim tarihi: 18.04.2016]

ve yargı kararlarıyla zaman içerisinde anlam kazandırılarak ibarelerin genel çerçevesi belirlenmiş ve içeriği somutlaştırıldığı, bu nedenle dava konusu kural ile geçici yayın yasağı getirilebilmesi için gerekli durum ve şartların temel esasları ve çerçevesi belirlenmiş olduğundan, dava konusu kuralın hukuk güvenliği ve belirlilik ilkelerine aykırı bir yönü olmadığı; geçici yayın yasağı getirme yetkisi, Kurul yerine ilişkili olduğu için Başbakan veya görevlendireceği bir bakana verilmesi kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğu, yasaklama kararında yer alan sebep, kapsam ve ölçütlerin de yargı denetimine tabi olacağına ve sayılan nedenlerle bahsedilen hükmün Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediği" ne karar vermiştir. Mahkeme ret kararı vermiş olmakla birlikte basın özgürlüğünün sınırlarının çizilmesi bağlamında adeta bu belirsizliğin zaman içerisinde doktrin, uygulama ve yargı kararlarıyla anlam kazanacağına hükmederek belirsizliğin varlığına dair zımni bir yorumda da bulunmuştur. Oysa basın özgürlüğünün sınırlarının kuşkuya yer bırakmayacak şekilde belirli olması, bireysel ve toplumsal zarar ilkeleri de gözetilerek özgürlükler lehine çizilmesi, hem kanunun uygulanması hem de sınırlandırmaların yürütmesel değil yargısal denetime tabi olması noktasında önemlidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Evrensel hukuk kurallarına, anayasaya, yerleşik içtihatlara ya da ölçülülük, belirlilik ve öngörülebilirlik gibi saptanmış bazı koşullara rağmen günümüzde hukuksal dayanakları sorgulanabilir bir biçimde basın ve iletişim özgürlüğüne müdahale edilebilmektedir. Oysa bu müdahaleler, yalnızca enformasyon edinmeyi, kanaat ve düşüncelerin oluşumunu değil farklı ve hatta aykırı görüşlerin dillendirilerek uzlaşma arama çabalarını da engellemektedir. Bu türden çabalar demokrasi teorilerinde bahsedilen arzu edilen çözüm bulunana kadar olası çözüm önerilerinin dillendirilmesi anlamında “trial and error” (deneme ve yanılma) maddesini de zedelemektedir. Ancak bu madde ve beraberinde iletişimsel haklar sürekli bir fikrîsel/kültürel çabaya, karşılıklı eleştiri sayesinde denetimin olabirliğine ve nihayetinde doğru bilgilerle edinilmiş çözüme ulaşabilmeye vurgu yapmaktadır. İletişimsel hakların sınırlandırılmasına yönelik her türden müdahale bir yanda arka plandaki olası siyasal etkileri gündeme getirmekte, diğer yanda özellikle uluslararası kuruluşların ülkedeki demokrasinin durumuyla ilgili endişelerini ifade etmelerine yol açmaktadır.

Türkiye’de tanımlanan iletişimsel özgürlükler teorik olarak AİHS’in ruhuna uygundur. Dolayısıyla herhangi bir sınırlama çabasının da demokratik toplumun gereklerine ve hukuk devletinin beklentilerine göre yapılacağı varsayılmaktadır. Bununla birlikte teorideki bu varsayım yerini uygulamada anayasal özgürlüklere müdahalenin istisna değil neredeyse kural haline almasına bırakmıştır. İletişim özgürlüğünün demokratik tartışmaları yeniden inşa etme niteliği, çerçevesi son derece belirsiz ve siyasal aktörlerin iradesine terki anlamına gelebilecek “kamu çıkarı” gibi şüpheli sınırlardan bağımsız olmalıdır. Sınırsız bir özgürlük olmadığı tartışmasız olan basın özgürlüğünün sınırının, yürütmenin işlemleri ile değil bağımsız mahkemelerce ve ancak Anayasa’ya, ilgili kanunlara ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ruhuna uygun bir şekilde haber alma, haber verme ve hakikate ulaşma haklarının kutsallığı merkeze alınarak çizilmelidir. Belki bu sayede, devletin ve toplumsal ilişkilerin düzeltilebileceği ve iyileştirilebileceği yönündeki umut sürekli ayakta tutulabilir.

KAYNAKÇA

BIÇAK, V. (2002), *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu Avrupa Komisyonu, Ankara.*

ÇANKAYA, Ö., YAMANER, M. B. (2006), *Kitle İletişim Özgürlüğü, Turhan Kitabevi, Ankara.*

DEMIROVIC, A. (2013), *Multiple Krise, Autoritäre Demokratie und Radikaldemokratische Erneuerung*, PROKLA, Verlag Westfälisches Dampfboot, 171/43, s. 193-2015.

DİNÇ, G. (2005), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne göre İnanç, Anlatım ve Örgütlenme Özgürlükleri, İzmir Barosu Yayınları, İzmir.*

DÖNMEZER, S., BAYRAKTAR, K. (2013), *Basın Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul.*

ELSNER, L. (2014), *Die Wurzeln der Rechtsphilosophie von Jürgen Habermas. Faktizität und Geltung als Abschluss einer kritischen Gesellschaftstheorie, Helikon. A Multidisciplinary Online Journal, 3, s. 83–98.*

ERDOĞAN, M. (2007), *İfade Özgürlüğü İlkeler ve Türkiye, İletişim Yayınları, İstanbul.*

FRAENKEL, E. (1991), *Deutschland und die westlichen Demokratien, Frankfurt/M.*

FREYERMUTH, G. S. (1996), *Cyberland, Rowohlt, Berlin.*

HABERMAS, J. (2007), *Kein Demokratie kann sich das leisten, Süddeutsche Zeitung.*

HABERMAS, J. (1992), *Faktizität und Geltung, Frankfurt/M.*

HABERMAS, J. (1992), *Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft, Öffentlichkeit, Öffentliche Meinung und Demokratie, U. Sarcinelli (Hrsg.), Koblenz-Landau, 2001, HABERMAS, J. (2010)*, *Kamusal İrade’nin Yapısal Dönüşümü, çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar, İletişim Yayıncılık, İstanbul.*

HIRSCH, J. (1980), *Der Sicherheitsstaat, Frankfurt/M.*

HOFFMANN-RIEM, W. (2002), *Medienregulierung als objektiv-rechtlicher Grundrechtsauftrag, Medien&Kommunikationswissenschaft, Nomos Verlag, Baden-Baden.*

HOROZGİL, D. (2012), *İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 2(2) s. 150, 254.*

İÇEL, K., ÜNVER, Y. (2007), *Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Kitabevi, İstanbul.*

KEANE, J. (1999), *Medya ve Demokrasi* çev. Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

KEANE, J.(1993), *Medya ve Demokrasi*, çev. Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

KÖKER, E. (2007), *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.

MACOVEİ, M. (2001), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10.Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2.

METİN, Y. (2002), *Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

MILL, J. S. (1974), *Über die Freiheit*, Reclam, Stuttgart.

ÖZTÜREL, Ö. (2007), *Basın Yasası üzerine- GSÜ Atölye Çalışmaları I: Basın Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul.

PETERS, B. (2007), *Der Sinn von Öffentlichkeit*, Suhrkamp, Frankfurt.

POULANTZAS, N. (2002), *Staatstheorie*, Hamburg.

SALİHPAŞAOĞLU, Y. (2007), *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

SCHMIDT, M. G. (1995), *Demokratiethorien: Eine Einführung*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Opladen.

SINAR, H. (2007), *Basın Kanunu’ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlara İlişkin Tespit ve Öneriler-GSÜ Atölye Çalışmaları I: Basın Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul.

ŞAHİN, A.(2005), *Türkiye’de İnsan Hakları*, Beta Yayınevi, İstanbul.

TEZCAN, D. (2002), *Avrupa’da Düşünce Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. Maddesine İlişkin İctihat*, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü, İzmir.

İnternet Kaynakları:

Anayasa Mahkemesi. Anayasa Mahkemesi Kararı [Online] <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/aa5c6497-0257-4b0a-a8ab-ca44ae5ae642?highlightText=d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce%20%C3%B6zg%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC&excludeGereke=False&wordsOnly=False> adresinden erişilebilir. [Erişim tarihi:18.04.2016]

Anayasa Mahkemesi. (2012) Anayasa Mahkemesi Kararı [Online] <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/7953f237-26ba-4740-9906-49324e3557af?highlightText=ge%C3%A7ici%20yay%C4%B1n%20yasa%C4%9F%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> adresinden erişilebilir. [Erişim tarihi: 18.04.2016]

HUDOC (1976) Handyside/Birleşik Krallık Davası [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["695376"\],"itemid":\["001-57499"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilebilir. [Erişim Tarihi 23.03.2016]

RTÜK (2016) Yayın Yasağı Kararları [Online] <http://www.rtuk.org.tr/#> adresinden erişilebilir. [Erişim Tarihi: 13.04.2016]